

Çiğdem Kaplangı'nın Çocuk Kitaplarının Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi

Kamer SEZER¹

Öz

Çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıran edebiyat ürünleri elbette okul kitaplarıyla sınırlı değildir. Okul dışında da çocukların ilgi ve yaşına uygun, duygu ve düşüncelerini olumlu etkileyen edebiyat ürünleri ile tanıştırmaları, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmaları açısından son derece önemlidir. Çocuk edebiyatı eserleri içerik ve tasarım özellikleri açısından çocuğa göre olmalıdır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı ürünü ortaya koymak, içerik ve tasarım özellikleri açısından bakıldığında çocuk gerçekliğini anlamayı gerektirir. Bu çalışmanın amacı, Çiğdem Kaplangı'nın çocuk kitaplarını çocuğa görelik ilkesi açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Çiğdem Kaplangı'nın 6 adet çocuk kitabı çocuğa görelik ilkesine uygunluk bakımından incelenmiştir. Çalışmada çocuğun gelişim özellikleri ve "çocuğa görelik" ilkesi dikkate alınarak, 'Çiğdem Kaplangı'nın kitaplarının çocuğa görelikler açısından taşıması gereken içerik özellikleri: Konu, tema (izlek), karakter(ler), dil ve anlatım, ileti ve çevre' ve 'Çiğdem Kaplangı'nın kitaplarının çocuğa görelikler açısından taşıması gereken tasarım özellikleri: Kâğıt, sayfa düzeni ve resimlemeler' başlıkları altında incelenmiştir. Bu başlıklar belirlenirken alanyazın taranarak çocuğa görelik ilkesinin nasıl ele alınması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu değerlendirmede Çakır (2013)'in "Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasından yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çiğdem Kaplangı, çocuğa görelik ilkesi, içerik özellikleri, tasarım özellikleri, çocuk edebiyatı, çocuk kitapları.

The Research Of Çiğdem Kaplangı's Children's Books In Terms Of Suitability For Child Principle

Abstract

Literary products that give children the love and habit of reading are of course not limited to school books. Outside the school, it is extremely important for children to be introduced to literary products that are appropriate for their interest and age, which affect their feelings and thoughts positively and to gain the love and habit of reading. However, the works of children's literature should be according to the child in terms of content and design features. In this context, putting forth the product of children's literature requires understanding of child reality in terms of content and design features. The purpose of this study is to research Çiğdem Kaplangı's books in terms of suitability for children principle. In accordance with this purpose, Çiğdem Kaplangı's 6 Children's books were researched in terms of suitability for children principle. In this study, the books of Çiğdem Kaplangı were researched within the consideration of the child's developmental characteristics and "the suitability to the child" principle under the following titles: 'The necessary content features of Çiğdem Kaplangı's books in terms of suitability to the child: Subject, theme, character(s), language and expression, message and environment' and 'the necessary design features

¹ Sorumlu Yazar : Kamer Sezer, Öğretmen, MEB, Türkiye, kamersezer1@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1397-8844

of Çiğdem Kaplangı's books in terms of suitability to the child: Paper, page layout and illustrations.' While determining these titles, the literature was examined and how the principle of relativity to the child should be addressed. In this evaluation, it was benefited from the study of Çakır (2013) titled of "The Research of Stories in Turkish Coursebooks in terms of the Suitability to the Child Principle.

Key Words: Çiğdem Kaplangı, relativity to child, content features, design features, children's literature, children's books.

Giriş

Çocuğa Görelik çocukların, hayal güçleriyle kurdukları, yetişkinlerden farklı olan, özel ve sınırsız dünyaya hitap edebilmek için çocuğa göre eserler üretmek gereklidir. Çocuğa görelik, bir eserin çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını gözeten konuları işleme, onların yaş dönemlerine göre değişen özelliklerini dikkate alma, biçimsel niteliklerde olma, çocukların kolaylıkla anlayabilecekleri dil ve anlatım tarzını barındırma, böylelikle onlara duygu ve düşünce yönünden katkı sağlama özelliklerini taşıması olarak tanımlanabilir. Çocuğa göreliğe ilişkin yapılan bazı tanımlamalar şu şekildedir:

Yurttaş (1997: 56) çocuğa göreliği "Çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış olan" şeklinde ifade eder.

"Bir esere 'çocuğa göredir' denilebilmesi için, çocuksu duyarlılığı başarıyla yansıtması ve çocuk kalbinin duyarlılıklarıyla özdeşleşmesi gerekmektedir" (Şirin, 1998: 31). Daha açık bir anlatımla çocuk kitapları çocuk öznenin duygu ve düşünce dünyasını kuşatmalı ve çocuğa uygun bir anlatı evreni sunmalıdır. Böylece çocuğa göre eserler çocuk okurun kitapla daha yakından bir etkileşime girmesine kapı aralar (Karagöz, 2018a).

Çocuğun duygu dünyasına girmeyi başarmış yani çocuğa göre olan bir eser çocuğu her yönden geliştirir. Çocuğun bir eserden zihinsel, duygusal ve ruhsal yönden faydalanabilmesi; daha sonraki hayatında edebî eserleri zevkle okuyabilmesi için okumuş olduğu eserlerin çocuğa göre olması gerekmektedir. Kendine uygun olan, ilgisini çekebilecek eserlerle karşılaşmış çocuk kitap okuma alışkanlığı kazanacaktır. Ancak çocuğa göre olmayan eserler çocuğun ilgisini çekmez ve çocuğu kitaptan uzaklaştırır. Bu nedenle ailelerin ve öğretmenlerin çocukları kendilerine uygun eserlerle tanıştırmaları gerekir.

Küçük (2005: 52-53) çocuğa göreliğin önemi ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: "Bir metin, çocuğa görelik ilkeleri doğrultusunda yazılmamışsa, o metnin çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde değerlendirmek zordur. Çocuğa görelik ilkesinin uygulama alanındaki en önemli iki yönü öğretimde güncellik ve öğretimin hayata taşınabilirliğidir. Çocuğa görelik ilkesinin sağlanması için dikkate alınması gereken dört madde vardır:

1. Çocuğun hayatta kazandığı tecrübeleri ihmal etmemek.
2. Çocuğun ilgi alanının dikkate alınması.
3. Çocuğun kavrama kudretinin ve zihni kabiliyetlerinin dikkate alınması.
4. Çocuğun iş görme temposun ve tahammülünün dikkate alınması.

Kısaca çocuğa görelik ilkesinin çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının, gelişim psikolojisinin, dilsel yeterliliğinin, olayları hayatı algılayış biçiminin belirlediğini söylememiz mümkündür."

Gülyüz de “çocuğa göre” olan bir öyküde bulunması gereken özellikleri şu şekilde sıralamıştır (2003: 261):

- Öyküler, çocukların gelişim seviyesine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır.
- İçeriksel örüntü uygun olmalı, ders vermemeli, çocuk doğruyu kendisi bulmalıdır.
- Sözcük ve kavram ilgisi düzeyinde dilsel açıdan yeterli, anlaşılabilir, çocuğun dil evrenini geliştirebilecek düzeyde olmalıdır.
- Çocuğun hislerine, çocuk gerçekliğine, çocuksu duyarlılıklara uygun olmalıdır.
- Resimleme, renk ahengi ve yumuşaklığı ile estetik bilinci geliştirebilecek,
- Bilinçaltına gönderdiği mesajlarla okuma isteği uyandıracak nitelikte olmalıdır.

Çalışmada Çiğdem Kaplangı'nın çocuk kitapları, içerik ve tasarım özellikleri açısından çocuğa göre olup olmadığı incelenmiştir. Öykülerin içerik ve tasarım özellikleri açısından çocuğa göre olduğu tespit edilmiştir.

1. İçerik Özellikleri Bakımından Çiğdem Kaplangı'nın Çocuk Kitapları

“Dostluk Gemisi ” adlı kitabı konu, tema, ileti ve çevre açısından çocuğa görelilik ilkesine uygundur. Kitapta işlenen konular; arkadaşlık, dostluk, yardımseverlik, umut ve insana duyarlıdır. Kitapta işlenen temalar; duygular ve değerlerimizdir. Bu konu ve temalar, çocuğun anlam evrenine ve gelişimine uygundur.

Dostluk Gemisi adlı kitabı, 10–15 yaş grubuna hitap etmektedir. Karakterler yazarın diğer kitaplarında olduğu gibi renkli ve ilgi çekicidir. “Gece” ve “Gündüz” kitapta yer alan ana karakterlerdir. Öykü, bir tufanın denizin ortasında alabora ettiği gemiden sağ kurtulanların düştüğü, yoksul ve küçük adada yaşanan olayları anlatmaktadır.

“10-15 yaş grubunda çocuk birleşik cümleler kurabilir, olumlu olumsuz yargılar bildiren yan cümlecikli yapıları kavrayabilir” (Şimşek, 2011). Kitaptaki öykülerde birleşik cümleler, yan cümlecikli yapılar görülmektedir. Ayrıca söz konusu öykülerde ikilemeler, atasözleri, deyimler, söz sanatları (teşhis, intak) kullanılmıştır.

Yapılan teşhis örneklerinden bazıları şunlardır:

“ Gündüz, Gece'nin planlarından habersiz tatlı mı tatlı bir uykuya dalmış. Gece ona hissettirmeden rüzgârla fısıldaşmış, dalgaları kandırmış ve Dostluk Gemisi okyanusun ortasına vardığında korkunç bir tayfun başlamış. ” (s. 31)

“ Adanın ucundaki endişeli deniz feneri, ‘Sakın gelme buraya! Aman yaklaşma! der gibi yanıp sönüyormuş. ” (s. 33)

“ Tayfunun çılgınlığını bastıran korkunç bir çatırtı duyulmuş. İkiye ayrılan gemiyi, aç dalgalar yutmuş. ” (s. 35)

Gecenin rüzgârla fısıldaşması, intak aynı zamanda teşhis örneğidir. Gündüz'ün uykuya dalması, gecenin dalgaları kandırması, endişeli görünen deniz feneri, tayfunun çılgınlığı ve aç dalgalar teşhis örneğidir.

Öykülerde kullanılan ikilemelerden bazıları şunlardır: bohça bohça (s.12), çeşit çeşit (s.12), kibirli kibirli (s.14), tatlı mı tatlı (s.31), yüz yüze (s.37), sırt sırta (s.37), ıslıl ıslıl (s.41).

Öykülerde kullanılan deyimlerden bazıları şunlardır: yüzünü buruşturmak (s.19), duymazdan gelmek (s.37), hafife almak (s.49), gururuna yedirememek (s.49), sevinçten çılgına dönmek (s.51).

“ Aramızda Beyaz Bir Çizgi ” adlı çocuk kitabı, konu, tema, ileti ve çevre açısından değerlendirildiğinde çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Kitapta işlenen konular; arkadaşlık, dostluk, barış, müzik sevgisi, hayaller, oyun, komşuluk, doğa ve insan sevgisidir. Temalar ise; birey ve toplum, duygular, değerlerimiz, çocuk dünyası, doğa ve evrendir.

Kitap 6-9 yaş düzeyine hitap etmektedir. Bu yaş grubundaki çocuklar, beş dakikalık düzeylerine uygun bir öyküyü dikkatle dinler; yazma becerisi edindiklerinde de kısa öyküler yazma isteği duyarlar. 6-9 yaş, çocuk-kitap ilişkisinin süreklilik kazanması için önemli bir evredir. Bu evrede çocukların kitapla kurdukları etkileşim, onların daha etkin oldukları bir süreci de başlatır. Çocuklar, anne-baba ya da sevdiği bir yetişkinin kendisine kitap okumasını sevinçle karşılarlar; ancak, onların gerçek mutlulukları, okuma ve yazma becerilerini kullanarak kendi yeteneklerinin farkına varmalarında yatar (Sever, 2012, 52). Belirtildiği üzere 6-9 yaş grubundaki çocuklara seslenen öyküler kısa ve ilgi çekicidir. Her öyküde çocuğun hayal gücünü harekete geçiren unsurlar ve insan duyarlılığını içeren iletiler yer almaktadır.

Kitaptaki karakterler ve yer isimleri renkli ve ilgi çekicidir. Yaprak ve Toprak öyküdeki ana karakterlerdir. Bu karakterler, çocuğun günlük hayatta karşılaşabileceği, olaylara yön veren ve etkin kişiliği olan, özdeşim kurabileceği kişilerdir. Kitapta Toprak ve Yaprak karakterlerinin kentlerinin isimleri bir araya geldiklerinde “ Şıkıdım ” kelimesini oluşturan “Şık” ve “İdım” kentleridir. Bu bağlamda öyküdeki yer isimlerinin çocuklarda ilgi uyandıracığı söylenebilir.

6-9 yaş aralığında çocuk bir yandan okuma yazmayı öğrenirken diğer yandan söz dağarcığını yeni sözcüklerle zenginleştirir. Sözlü iletişimin yanına bir de yazılı iletişim becerisini ekler. Sıralama, sınıflandırma, tamamlama ve karşılaştırma gibi birçok işlemi birden yapabilir. Ancak söz konusu öğelerin yakın çevreden seçilmiş tanıdık bildik nesnelere olmasına özen gösterilmelidir. İlköğretim ilk yıllarında matematik problemlerinde ceviz, elma, portakal gibi nesnelere kullanılması bu yüzdendir (Şimşek, 2011, 33). Buradan hareketle, “Aramızda Beyaz Bir Çizgi” öyküsünde çocuk, varlıkları bildiği kişilerle, nesnelere özdeşleştirme yapıp somutlaştırma yapabilir. Öyküdeki bir örnek şu şekildedir:

“O an, göğün derinliklerinde bir karadelik belirmiş. Üstelik karnı çok aç olacak ki, bir heves Uranüs gezegenini yutmaya kalkışmış. Koca topu güçbela yerinden oynatıp, “Hüp! Hüüp! Hüüüüüp!” diye kendine doğru çekmiş. Ama gezegen görüldüğünden büyükmüş, karadelik onu mideye indiremeyeceğini anlayınca öksürüp onu geldiği yere geri yollamış.

Gökte olan bitenler yüzünden midir bilinmez, dünyada o gün işler biraz karışmış. Karadelik öksürdüğünde doğan Yaprak adlı bir bebek, konuşmayı sökmeden şarkılar söylemeye başlamış. Hem de başka bir dille! ” (s. 3-5)

“Aramızda Beyaz Bir Çizgi” öyküsünde geçen “karadelik”, bir insan gibi karnı acıkan ve öksüren tanımlamalar yoluyla somutlaştırılmıştır. Bu, 6-9 yaş aralığındaki çocuğun bilişsel ve dil gelişimine katkı sağlar.

Öyküde, Türkçenin söz varlığını oluşturan önemli öğelerden olan deyimler ve cümlede anlamı pekiştirmek için kurulan ikilemeler kullanılmıştır.

Öykülerde kullanılan ikilemelerden bazıları şunlardır: ufak ufak (s.2), sessiz sessiz (s.24), tatlı tatlı (s.26), gülüşe gülüşe (s.35), sallaya sallaya (s.39), kana kana (s.49).

Öykülerde kullanılan deyimlerin bazıları şunlardır: kulağına gitmek (s.14), görmezden gelmek (s.22), göz göze gelmek (s.40), gülmekten gözünden yaş gelmek (s.45), dili damağına yapışmak (s.49).

“Kahraman Berber Mutsuzluğa Karşı” adlı çocuk kitabı, konu, tema, ileti, çevre açısından değerlendirildiğinde çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Öykünün konusu insan mutluluğu ve gülmeyi bilmektir. Temalar ise birey ve toplum, duygular, değerlerimiz ve hayal gücüdür.

Öyküde yer alan karakterler, insan ve insanlık durumlarını sezdirenen özellikler taşır (Karagöz, 2019); karakterlerin çocuksu özellikleri bulunmamaktadır. Karakterlerin isimlerinden başlayarak karakterlerin renkli olduklarını ifade etmek mümkündür: Kral Sulusepken ve Berber Çatlakayna okumaya ilgiyi arttıran karakterlerdir.

Çocuk kitaplarında seçilen kelimeler, kurulan cümle ve paragraflar çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır (Burç, 2013, 3). Yazarın bu öykü kitabında, çocuğun yaş düzeyine göre olumsuz kullanım oluşturabilecek ifadeler yok denecek kadar azdır.

“Kahraman Berber Mutsuzluğa Karşı” adlı çocuk kitabı, 8–10 yaş grubu için yazılmıştır. Sever’e (2012) göre; bu dönemde çocuklar, duygu ve düşüncelerini 5–10 sözcükten oluşan tümcelerle anlatabilirler. Anlatımlarında, benzetmelerden yararlanabilir, konuşma ve yazmalarını deyimlerle zenginleştirebilir. Bu evrede, çocukların dili doğru kullanarak kendilerini etkili biçimde anlatmaları ile yaşlıları tarafından kabul edilmeleri, onaylanmaları arasında ilişki olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca deyimler ve atasözleri dilin zenginliğini gösteren söz varlığı unsurlarındandır. Burç (2013) eserlerin, birbirinden farklı kelime türleri ve tamlamalarla donatılmış olmasının çocukların dilin kullanımının farklı yönlerini fark etmesini sağladığını ifade etmiştir. Buradan hareketle, öyküde kullanılan dil, çocuğa görelilik ilkesine uygundur.

Öykülerde Türkçenin zenginliğini ve inceliklerini yansıtan deyimlere, benzetmelere yer verilmiştir.

“ Kral, genç berberi baştan aşağı süzmüş. Dinliyorum demiş, burnunu çekerek.” (s.17)

“ Güneyliler üç adım yürüyünce yorulmuyorlar. Bir kilo patates taşıyınca kimse dünyanın yükünü taşımış gibi hissetmiyor.” (s.18)

“Birden bütün saray kulak kesilmiş. ” (s. 21)

“Sert bakışlı bir şövalye sert bir çözüm önermiş: Gözdağı verelim! Gelip bizi mutlu etmezsen seni suyla söndürürüz, diyelim. ” (s.29)

“Kırpıntılar güneşin gövdesi kadar yakıcı değilmiş ama yeni kızarmış ekmek kadar da sıcaklanmış. Berber ellerine üfleye üfleye onları bir torbaya doldurmuş.” (s.43)

“Güneş, ‘Beğenmek mi? Bayıldım!’ der gibi parladıktan sonra parlamış.” (s.44)

Öykülerde kullanılan ikilemelerden bazıları şunlardır: horul horul (s.2), türlü türlü (s.15), sızlana sızlana (s.17), üfleye üfleye (s.43).

“ Yıldız Kuşu ” kitabı da konu, tema, ileti ve çevre açısından çocuğa görelilik ilkesine uygundur. Kitapta işlenen konular; arkadaşlık, dostluk, sevgi, insan mutluluğu, barış ve komşuluktur. Temalar ise, çocuk dünyası, birey ve toplum, duygular ve değerlerimizdir.

Kitap 6–9 yaş düzeyine hitap etmektedir. Belirtildiği üzere 6-9 yaş grubundaki çocuklara seslenen öyküler kısa ve ilgi çekicidir. Öyküde çocuğun hayal gücünü harekete geçiren unsurlar ve insan duyarlılığını içeren iletiler yer almaktadır.

Öyküdeki ana karakter, insanlara yardım eden ve onlarla dostluk kuran, sevimli, cana yakın, şarkılar söyleyen “ Yıldız Kuşu ”dur. Öyküdeki diğer karakterler isimleri verilmemiştir. Bunun yerine karakterler taşıdığı özellikler tasvir edilerek verilmiştir.

“ Dere kenarında oturan boncuk gözlü gencin yanına konup su içmeye başlamış. ” (s.7)

“ Bahçede al yanaklı, alev saçlı, yay kaşlı genç kız çiçeklerine su veriyormuş. Kız, her saksının başında eğilip bir şeyler fısıldıyormuş. ” (s.15)

“ Göbeği kendinden iri, keli ayna gibi bir çiftçi, evinin önünde oturuyormuş. ” (s.19)

Bu karakterler, çocuğun günlük hayatta karşılaşılabileceği kişilerdir.

Çocuk kendi yaşam alanında var olan her şeyi tanımak, özelliklerini anlamak ister. Hareketleriyle, biçimleriyle ilgi çeken kuş, kedi, köpek, kaplumbağa, zürafa, fil vb. hayvanların yer aldığı anlatıları; sevdiği bir oyuncağını, bebeğini, topunu, bisikletini konu eden bir öyküyü dinlemekten mutlu olur. Güneşin, ayın, yıldızın, ağacın, ormanın insanlar gibi konuşması, çocuğun bu söyleyişe ortak edilmesi, onun düş dünyasındaki varlıklarla tanışmasını sağlayan ayrı bir sevinç kaynağıdır (Sever, 2012, 78).

“ Yıldız Kuşu ” adlı öyküde, öykü kahramanı Yıldız Kuşu karşılaştığı insanlarla konuşur, çocuğun ilgisi çevresindeki gerçekliğe çekilir:

“ Merdivenlerde fırfırlı etekli, çilli mi çilli bir kız çocuk oturuyormuş. Kız burnunu çekip duruyormuş. Yıldız Kuşu kızın yaşlı gözlerine bakmış. ‘Sorma!’ demiş kız. ‘Annemin en sevdiği vazoyu kırdım. Ama yanlışlıkla oldu!’ Sonra hüngür hüngür ağlamaya başlamış. Beni affetmeyecek diye korkuyorum.’

Yıldız Kuşu kıza bir şarkıyla öğüt vermiş:

Sakin üzülme çilli kız, koş anneciğine

Yanlışlıkla kırdığını ona da söyle

İnsanlar birbiriyle konuşarak anlaşır

Herkes oturup ağlarsa dağ taş ıslanır!” (s.35-36)

Bu öyküde Yıldız Kuşu, insanlara şarkılar söyleyerek öğütler veren ve onlara yardım eden bir karakteri canlandırmaktadır.

“Yıldız Kuşu” kitabında çocuk, varlıkları bildiği kişilerle, nesnelere özdeşleştirme yapıp somutlaştırma yapabilir.

“Bir gece bizler kırk birinci rüyamıza dalarken, gökte iki dev yıldız yan yana gelmiş. Belki yalnızlıktan, belki de sakar oldukları için, birbirlerine iyice yaklaşmışlar. O kadar yaklaşmışlar ki, sonunda kafa kafaya çarpışmışlar.”(s.2)

Öyküde geçen yıldızların çarpışma hikâyesinde çocuğun düş gücünü harekete geçiren unsurlar bulunmaktadır.

“Aydaki Dede” öyküsü konu, tema, ileti ve çevre açısından çocuğa görelilik ilkesine uygundur. Kitapta, torunlarından ayrı olan ve onlara özlem duyan bir dede ile ninedir. Dede, uykuya daldığında torunlarının söylediği şarkıyı duyar ve uyanır. Uyanınca ise aya gidip torunlarına el sallamayı planlar. Kitabın konusu sevgi, özlem, mutluluktur. Tema ise duygularımız, birey ve toplum, sevgidir.

Kitap 6-9 yaş grubu için yazılmıştır, tek bir öyküden oluşur. Kitap, bu yaş grubunun anlayacağı şekilde kısa cümlelerden oluşmuştur. Ayrıca konusu bakımından da hitap ettiği yaş grubunun hayal gücünü geliştirmesi, harekete geçirmesi ve severek okunması için uygundur.

Öyküdeki ana karakter, çocuklarına ve torunlarına özlem duyan yaşlı bir dededir. Yaşlı dede, öyküde sevecen, macerayı seven ve diğer tüm çocukların sevebileceği bir karakter olarak tanıtılmıştır.

Diğer karakterlerin ismi verilmemiştir. Sadece akrabalık özelliklerine veya niteliklerine değinilmiştir.

‘ Kıvrık bıyıklı dede ile dünya tatlısı nine yatmaya hazırlanıyormuş.’(s.9)

‘ Ne kadar zararsız görünse de karşısındaki dev bir balınaymış.’(s.23)

‘Vak vak! Demiş ördekler aynı anda ve daha önce hiçbir ördeğin cesaret edemediği kadar yüksekliğe ulaşmışlar.’

Bu öyküdeki karakterler çocukların gerçek hayatta karşılaşılabileceği karakterlerdir. Kitaptaki karakterlerden olan Aydede, çocuklarına ve torunlarına düşkün, çocukların gerçek hayatta rastlayabilecekleri bir karakterdir.

Kitapta yaşlı dedenin aya seyahat etmesi, bu yolculuğunda balina, örnekler ile karşılaşması, onlarla konuşması, karşılaştığı karakterlerin dedeye yardım ederek onu aya ulaştırması, hayal gücünü destekleyici unsurlardır.

‘ Torunlarımın şarkısı beni gölün ortasına getirdi, karşıma seni çıkardı. İyi bir balınaya benziyorsun ama unutma ki çok büyüksün. Her ne yapacaksan lütfen dikkat et, sandalımı devirme.’(s.24)

‘ Ne dediğini anlamadım, gel şöyle yapalım... Siz beni, göz kırpar gibi yanıp sönen şu ufak yıldıza bırakın. Gerisini ben hallederim.’(s.31)

Öyküde, Türkçenin dil zenginliğini ortaya koyan deyimlere ve benzetmelere de yer verilmiştir.

Öyküde yer verilen benzetmeler:

‘ Ay, sarı bir nokta gibi doğup günün bittiğini haber verdiğinde, ülkenin en uzak köşesindeki evin ışıkları sönmüş.’(s.7)’

‘ Rüyasındaki şarkıyı hatırlayan dede, ok gibi yerinden fırlamış! Geceleyin ayın gölgesindeki yansıması gerçekten bir yol gibiymiş.’ (s.17)

‘ Derken sandal, beşik gibi sallanmaya başlamış, dede suya düşmemek için sandala sıkı sıkı yapışmış.’

Öyküde yer verilen deyimler:

‘ Derin bir oh çekip başını ördeklerin kanatlarına yaslamış.’(s.29)

‘ Kalkıp da beni yerimde bulamayınca merak eder.’(s.44)

‘ Uykulu gözlerle göğe bakınca, onlar da aydaki dedeyi fark etmişler.’(s.48)

“Şatoda Kahvaltı” öyküsü konu, tema, ileti ve çevre açısından çocuğa görelilik ilkesine uygundur. Kitap tek bir öyküden oluşur. Kitabın konusu hiç kimsenin tırmanamadığı bir dağa çıkan dağcılar ve bu dağın zirvesinde yaşayan bir ejderha oluşturur. Ejderha, misafirlerine özen gösteren ve sevecen bir ev sahibi rolünü üstlenir. Kitabın konusu misafirlik, yardımlaşma, sevgidir. Teması ise değerlerimiz, toplum hayatı ve sevgidir.

Kitap 9-11 yaş grubu için yazılmıştır. Kitabın dili hitap ettiği yaş grubuna uygun olacak şekilde sade ve anlaşılırdır. Karakterler canlı, öğretici, her hangi bir olumsuzluk içermeyecek şekilde

sunulmuştur. Ayrıca canlı karakterleri ve macera içeren unsurları sayesinde çocukları eğlendirecek ve ilgisini çekecek niteliktedir.

Öyküde ana karakter, çok yüksek bir dağın zirvesinde yaşayan ejderhadır. Ejderha, yemek yapmayı ve yemeyi çok seven, neşeli, yardımsever bir karakter olarak karşımıza çıkar. Ana karakter ve yardımcı karakterlerin ismi verilmemiştir. Sadece ejderha ve dağcılar olarak belirtilmektedir.

‘ Dağcıların önlerindeki manzara karşısında dilleri tutulmuştu.’ (s.9)

‘ Ejderha, sesin nereden geldiğini anlamak için gazetesini hafifçe aşağı indirdi.’ (s.13)

Bu öyküde Ejderha dışında diğer karakterler olan dağcılar çocukların günlük hayatta karşılaşabileceği karakterlerdir.

Kitapta dağın zirvesinde bir ejderha yaşaması, dağcıların ejderha ile karşılaşp tanışması, ejderhanın misafirlerine yemek hazırlaması, onlarla ilgilenmesi çocukların hayal güçlerini geliştirecek unsurlar arasındadır. Ayrıca ejderhaya insani özelliklerin yüklenerek somutlaştırılması, çocukların ejderha kavramını anlamalarını sağlayacaktır.

‘ Dahası sofrada koca göbekli, üzerine sabahlık giymiş bir ejderha oturuyordu. Ejderha gazetesini okuyor, bir yandan da bardağındaki pembe içeceği yudumluyordu.’(s.9)

‘ Ejderha, sesin nereden geldiğini anlamak için gazetesini hafifçe aşağı indirdi. Sol gözünde tek camlı gözlüğü, burnunun altında ince, kıvrık bıyığı ve boynundaki fularıyla masallardaki ejderhalara pek benzemiyordu.’(s.13)

Ayrıca kitapta Türkçenin dil zenginliklerini yansıtan deyimlere ve benzetmelere yer verilmiştir.

Öyküde geçen deyimler:

‘ Dağcıların önlerindeki manzara karşısında dilleri tutulmuştu.’(s.9)

‘ Ejderha ayağa fırladı.’(s.13)

‘ Şef ejderha, numara yapmışa benzemiyordu. İçten davranıyor gibiydi. Üstelik dağcılar, sofradaki kahvaltılıklara baktıkça fena oluyor gibiydiler.’ (s.19)

Öyküde geçen benzetmeler:

‘ Aslında daha çok anıyıyor gibiydi.’ (s.17)

‘Masanın sol başında oturan dağcının yüzü, yeşil-sarı bir renk almıştı. Deniz tutmuş gibi.’ (s.19)

2. Tasarım Özellikleri Bakımından Çiğdem Kaplangı'nın Öyküleri

Burç (2013) çocuk kitaplarının çocukların yaşları, seviyeleri göz önünde bulundurularak hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Burç (2013, 85) biçimsel özellikleri ve çocuk kitaplarının biçim yönünden taşıması gereken özellikleri şöyle ifade etmiştir:

Biçimsel özellikler, genel olarak kitabın hacmi (kalınlığı), baskısı, ciltlenmesi, sayfa düzeni, harfler, yazım ve noktalama işaretleri, resimlendirme gibi konulardır. Kitabın biçim yönünden iyi tasarlanmış olması çok önemlidir. Çocuk kitapları ilk gördüğünde çocukta okuma isteği uyandırmalıdır. Bu nedenle özellikle kapak resimleri canlı ve dikkat çekici olmalıdır. Metnin içeriğiyle paralellik göstermelidir.

Öykü kitaplarında kullanılan kâğıtlar, çocuğun okumaya ilgisini artıran, kolay yıpranmayan, resimleri ve renkleri düzgün bir şekilde yansıtan özelliktedir.

“Dostluk Gemisi” adlı çocuk kitabı 10–15 yaş grubu çocuklarına hitap eder. Kitap, 12 punto ile yazılmıştır. Kitaptaki resimler, metin ile ilişkili ve uyumludur. Öyküdeki resimlerde canlı renkler kullanılmış ve resimler esnek ve yuvarlak çizgilerle çizilmiştir. Kitabın hitap ettiği yaş düzeyine göre metin-resim oranı uygundur. Kitabın kapağı, çocuğun ilgisini çekecek kadar canlı olup, heyecan uyandırmaktadır. Aşağıda yer alan kapak tasarımında kullanılan resimde, öyküdeki karakterler yer almakta ve resimler kitaptaki öyküyle ilgili çocuğun ön bilgilerini harekete geçirmektedir.

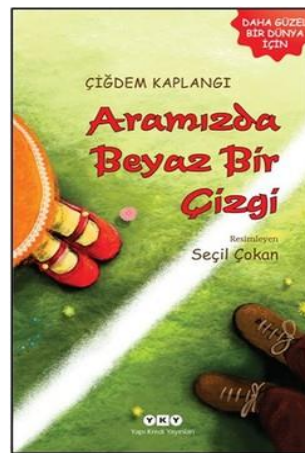

Şekil 1. "Dostluk Gemisi" Adlı Kitabın Kapak Resmi

Öykü, sayfa düzeni bakımından, sayfa kenarlarındaki boşluklarla okuma-izleme rahatlığı sağlamaktadır.

“Aramızda Beyaz Bir Çizgi” adlı çocuk kitabı, 6–9 yaş grubu çocuklarına hitap etmektedir. Öykü 12 punto ile yazılmıştır.

Öyküdeki resimler, metin ile ilişkili ve metinle uyum içerisindedir. Ayrıca kitapta yer alan resimler canlı, renkli ve ilgi çekicidir. Görseller, metinde işlenen konu, olay, duygu, düşünce ve iletilerle ilgili olup metni anlama gücünü arttıracak niteliktedir. Kapak resmi, canlı ve ilgi çekicidir. Kapak resmindeki renkler canlı ve parlaktır. Aşağıda görüldüğü üzere kapak tasarımındaki resimde, kitabın başlığına uygun olarak iki çocuk arasında beyaz bir çizgiye yer verilmiştir.

Şekil 2. "Aramızda Beyaz Bir Çizgi" Adlı Kitabın Kapak Resmi

“Aramızda Beyaz Bir Çizgi” adlı çocuk kitabı 6–9 yaş düzeyine göre hazırlanmıştır. Öyküde yer alan resimler esnek ve yuvarlak çizgilerle çizilmiş, resimlerde canlı renkler kullanılmıştır.

Resimlerdeki nesnelere ve tipler, çocuğun yaş grubuna uygundur. Öykü, sayfa düzeni bakımından, sayfa kenarlarındaki boşluklarla okuma-izleme rahatlığı sağlamaktadır.

“Kahraman Berber Mutsuzluğa Karşı” adlı çocuk kitabı, yayınevinin belirlemesine göre 8–10 yaş grubu çocuklarına hitap etmektedir. Öykü, 12 punto ile yazılmıştır. “İlköğretim 4. sınıf ve sonrası için hazırlanan kitaplarda (9-12 yaş üstü) 10-12 puntoluk harf karakterlerinin kullanılması hızlı okuyabilmeyi kolaylaştırmaktadır” (Şimşek, 2011, 92).

Öyküdeki resimler, metin ile ilişkili ve metinle uyum içerisindedir. Görseller, metinde işlenen konu, olay, duygu, düşünce ve iletilerle ilgili olup metni anlama gücünü arttıracak niteliktedir. Kapak resmi, canlı ve ilgi çekicidir. Kapak resmindeki renkler canlı ve parlaktır. Aşağıda görüldüğü üzere kapak tasarımındaki resimde, kitabın başlığına uygun olarak kitaptaki karakterlere yer verilmiştir.

Şekil 3. "Kahraman Berber Mutsuzluğa Karşı" Adlı Kitabın Kapak Resmi

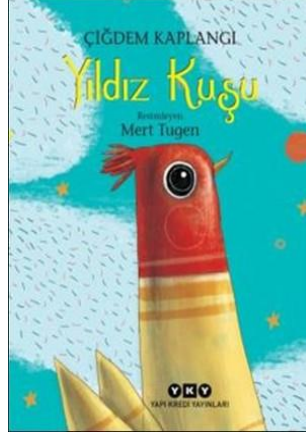
Çocuk kitaplarında yer alacak görseller, resimleme tekniği bakımından çocukların gelişim düzeylerine uygun olmalıdır. 2-7 ve 7-9 yaş düzeyine göre hazırlanan görsellerde canlı, parlak renkler kullanılmalı, görseller gerçekleri ile birebir benzerlik göstermek yerine, biçim olarak daha esnek ve yuvarlak çizgilerle tasarlanmalıdır. 10 yaş ve üstü gelişim düzeyi için gerçekçi görseller kullanılmalıdır (Şimşek, 2011, 81).

“Kahraman Berber Mutsuzluğa Karşı” adlı çocuk kitabı 8-10 yaş düzeyine göre hazırlanmıştır. Öyküde yer alan resimler, gerçekler ile birebir benzerlik göstermemekte, resimler esnek ve yuvarlak çizgilerle çizilmiş, resimlerde canlı renkler kullanılmıştır. Resimlerdeki nesnelere ve tipler, çocuğun yaş grubuna uygundur. Öykü, sayfa düzeni bakımından, sayfa kenarlarındaki boşluklarla okuma-izleme rahatlığı sağlamaktadır.

“Yıldız Kuşu” adlı kitap 6-9 yaş düzeyine uygundur. Öykü, 12 punto ile yazılmıştır. Öyküdeki resimler, metin ile ilişkili ve uyumludur. Görseller, metinde işlenen konu, olay, duygu, düşünce ve iletilerle ilgili olup metni anlama gücünü arttıracak niteliktedir. Kitapta resimlere yeterince yer verilmiştir. Öyküde yer alan resimler esnek ve yuvarlak çizgilerle çizilmiş, resimlerde canlı renkler kullanılmıştır.

6–9 yaş için metin-resim oranı şu şekildedir: “2/4’ü yazı, 2/4’ü resimdir” (Şimşek, 2011, 85). Bu bağlamda söz konusu kitapta metin-resim oranlarının uygun olduğu söylenebilir.

Kitabın kapak tasarımındaki resim, aşağıda görüldüğü üzere canlı ve renkli, kitabın başlığına uygun ve ilgi çekicidir. Ayrıca aşağıda görüldüğü üzere kapaktaki resim, kitabın hitap ettiği yaş düzeyine uygun olarak çocuğun düş gücünü harekete geçirir ve anlatımı somutlaştırır.

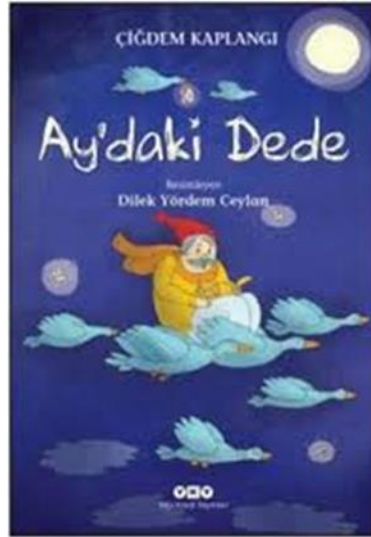

Şekil 4. "Yıldız Kuşu" Adlı Kitabın Kapak Resmi

Öykü, sayfa düzeni bakımından, sayfa kenarlarındaki boşluklarla okuma-izleme rahatlığı sağlamaktadır.

"Aydaki Dede" adlı kitap 6-9 yaş grubuna uygundur. Öykü 12 punto ile yazılmıştır. Kitabın içindeki görseller renkli, canlı ve ilgi çekicidir. Kitabın içindeki öyküde anlatılanlar ile sayfalarda yer alan görseller birbiri ile uyum içindedir. Görsellerdeki nesne ve tipler, öykünün hitap ettiği yaş grubuna uygundur. Çocuk görsellere baktığında, tanıtılmak istenen varlığın ne olduğunu rahatlıkla kavrar. Sayfa kenarlarında bırakılan boşluklar okumayı kolaylaştıracak şekildedir.

Kitapta yer alan görseller 2/4 olacak şekilde yerleştirilmiştir. Kitabın ölçüsü 13.5x21 cm'dir. Kitabın ön kapağı karton kapaktan yapılmıştır. Dayanıklı ve kullanışlıdır. Kitabın kapağında kullanılan görseller renkli ve ilgi çekicidir.

Şekil 5. 'Aydaki Dede' Adlı Kitabın Kapağı

'Şatoda Kahvaltı' adlı kitap 9-11 yaş grubuna hitap eder. Kitaptaki öykü 10 punto ile yazılmıştır. Harf büyüklükleri hitap ettiği yaş grubunun anlayacağı düzeydedir. Kitap sayfalarında yer alan görseller, öyküde anlatılanlarla tutarlılık göstermektedir. Ayrıca görseller sayfalara 2/4 olacak şekilde yerleştirilmiştir. Kitap sayfalarında yer alan boşluklar, okumayı kolaylaştıracak şekilde düzenlenmiştir.

Kitabın kapağı, karton kapaktan yapılmıştır. Kullanışlı ve dayanıklıdır. Kapak üzerinde yer alan görseller, kitap içinde anlatılanlarla uyum içerisindedir. Kapak resminde kullanılan görseller canlı, ilgi çekici ve renklidir. Kitabın ölçüsü 13.5x18 cm` dir.

Şekil 6. ' Şatoda Kahvaltı' adlı Kitabın Kapak Resmi

Kaynakça

- Burç, B. (2013). *Rıfat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın başından geçenler" adlı hikâye serisindeki eserlerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(1), 1171-1180.
- Çetin, N. (2003). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Güleryüz, H. (2003). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Karagöz, B. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarının temel özelliklerini bilme yeterlikleri. *Turkish Studies*, 12(14), 211-230.
- Karagöz, B. (2018a). Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin resimli çocuk kitaplarına ilişkin tepkileri üzerine bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1198-1218.
- Karagöz, B. (2018b). Resimli Çocuk Kitaplarında Gözden Kaçan Bir Alan: İletişimsel Sorunsal (Anne Tavuk Anlatıyor Serisi Örneği). *Elektronik Bilimler Dergisi*, 68, 1765-1786.
- Karagöz, B. (2018c). Tahir Alangu'nun Derleyip Yazdığı Masalların Konunun Yapılandırılmasını Zayıflatan Ögeler Açısından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13/1, 63-77.
- Karagöz, B. (2019). Trt Çocuk Dergisi'ndeki kitap tanıtımları üzerine betimsel bir inceleme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 512-537.

Küçük, E. E. (2005). İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, FIRAT ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ

MEB (2019). Türkçe Dersi (1-8.Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara.

Sever, S. (2007). İlköğretimde Çocuk Edebiyatı. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sever, S. (2012). Çocuk ve edebiyat. (6. Baskı). İzmir: Tudem.

Şimşek, T. (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. (1. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

Şirin, M. R. (1998). 99 Soruda Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları .

Yıldırım, K. (2010). “Nitel araştırmalarda niteliği artırma”. İlköğretim Online, 9 (1), 79- 92.

Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8.Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.

Yurttaş, H. (1997). “Çocuk ve Kitap” Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayını, 56-64.

İncelenen Kitaplar:

Kaplangı, Ç. (2017). *Dostluk Gemisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kaplangı, Ç. (2017). *Aramızda Beyaz Bir Çizgi*.İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kaplangı, Ç. (2018). *Kahraman Berber Mutsuzluğa Karşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kaplangı, Ç. (2018). *Yıldız Kuşu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kaplangı, Ç.(2018). *Şatoda Kahvaltı*. İstanbul : Yapı Kredi Yayınları.

Kaplangı, Ç.(2019).*Aydaki Dede*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.